

Binnen de vaste commissies voor Buitenlandse Zaken en voor Europese Zaken bestond bij een aantal fracties de behoefte de Minister van Buitenlandse Zaken enkele vragen en opmerkingen voor te leggen inzake

- de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken d.d. 21 juli 2016 houdende zijn reactie op verzoek van de vaste commissies voor Buitenlandse Zaken en voor Europese Zaken over de situatie in Turkije (Kamerstuk 34 300 V, nr. 76)
- de reactie van de Minister van Buitenlandse Zaken d.d. 21 juli 2016 op een schriftelijk overleg over de geannoteerde agenda van de informele Raad Algemene Zaken (RAZ) van 24-25 juli 2016 (Kamerstuk 21 501-02, nr. 1645).

De voorzitter van de commissie,
Eijssink

De griffier van de commissie,
Van Toor

Inbreng VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie leggen de Minister van Buitenlandse Zaken de volgende vragen voor:

1. Indien onverhoopt tijdens de RAZ toch gesproken zou worden over Turkije, kunnen deze leden er dan vanuit gaan dat de Nederlandse positie die wordt ingebracht bij degene die eventueel wel met de vertegenwoordiger van Turkije spreekt, in elk geval de volgende elementen bevat:
 - de genomen maatregelen na de coup onder voorwendsel van de noodtoestand niet alleen als zorgwekkend worden betiteld van de zijde van de EU, maar ook worden veroordeeld: massale arrestaties zonder advocaat, rechterlijke macht die buiten spel wordt gezet, aanklagers en media op zwart, alsmede uitreisverboden voor vermeende Gülen-aanhangers zijn onverenigbaar met een democratie en de positie van een kandidaat-lidstaat.
 - geen nieuwe hoofdstukken worden geopend en niet over bestaande wordt onderhandeld, zolang er geen garanties zijn over de rechtstaat.
 - in elk geval geen pre-accessiesteun kan worden verleend zolang er sprake is van noodtoestand.
2. Welke garanties zijn er binnen NAVO-verband verkregen over het gebruik van de basis Incirlik in de strijd tegen ISIS? Hoe verloopt de bijdrage van Turkije aan deze strijd sindsdien? Is er een intensivering van de Turkse strijd tegen de Koerden in de zuid-oostelijke provincies waarneembaar?

Voorts hebben de leden van de VVD-fractie de volgende vragen aan de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid:

1. Hoe zit het met de uitvoering van de motie Karabulut/Potters (2015)? Wanneer zijn uitkomsten te verwachten? Ziet de Minister nog aanleiding in de demonstraties van de afgelopen week door vertegenwoordigers van de Turks-Nederlandse gemeenschap om het onderzoek uit te breiden naar belangrijke vertegenwoordigers van die gemeenschap?
2. Welke incidenten van geweld en/of intimidatie zijn u bekend?

Inbreng PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie danken het kabinet voor de toegezonden brief ten aanzien van de situatie in Turkije. Zij hebben een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de PvdA-fractie zijn vanzelfsprekend zeer bezorgd over de situatie in Turkije. Zoals eerder Kamerbreed uitgesproken is het een goede zaak dat de militaire staatsgreep is afgewend, maar de maatregelen die de Turkse regering heeft genomen, zoals het ontslag van duizenden rechters en ambtenaren en maatregelen tegen o.a. academici, alsmede de uitspraken van diverse Turkse politici, bijvoorbeeld over de invoering van de doodstraf, in de periode na de mislukte staatsgreep baren grote zorgen over de democratie en mensenrechtensituatie in het land. Inmiddels heeft de Turkse regering de noodtoestand afgekondigd voor drie maanden. Kan het kabinet bevestigen dat dit betekent dat de Turkse regering per decreet kan regeren en dat het Turkse parlement buitenspel wordt gezet?

De leden van de PvdA-fractie zijn van mening dat er onder de huidige omstandigheden geen sprake kan zijn van verdere toetredingsonderhandelingen met Turkije. De genoemde leden hebben in dit kader kennis genomen van de uitspraken van een Duitse regeringswoordvoerder, die aangaf dat het onder de huidige omstandigheden ondenkbaar is dat er een nieuw hoofdstuk wordt aangesneden in de onderhandelingen met

Turkije over toetreding. De leden van de PvdA-fractie zien graag een reactie van het kabinet op deze uitspraken. Deelt het kabinet deze mening van de Duitse regering? Zo ja, is het kabinet het met de leden van de PvdA-fractie eens dat de onderhandelingen opgeschort moeten worden en dat er sowieso geen sprake kan zijn van verdere onderhandelingen over toetreding van Turkije zolang de afgekondigde noodtoestand in Turkije voortduurt?

De leden van de PvdA-fractie uiten ook graag hun grote zorgen over het voornemen van de Turkse regering om in het kader van de afgekondigde noodtoestand een beroep te doen op Artikel 15 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) waarmee in geval van oorlog of noodtoestand kan worden afgeweken van een deel van het EVRM. De leden van de PvdA-fractie zien een dergelijke stap in het licht van de maatregelen en uitspraken van de Turkse regering als extra zorgwekkend. Kan het kabinet bevestigen dat de Turkse regering inmiddels officieel de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa op de hoogte heeft gesteld van haar beroep op Artikel 15? Zo ja, kunnen de inhoud en onderbouwing van dat verzoek gedeeld worden? Zo nee, wat betekent dit voor de huidige rechtskracht van het EVRM in Turkije?

De leden van de PvdA-fractie zijn daarnaast benieuwd of het beroep van Turkije op Artikel 15 met de daarbij horende kennisgeving van maatregelen en beweegredenen voorzien wordt van een oordeel door de Secretaris-Generaal. Bestaat de mogelijkheid dat de maatregelen en de beweegredenen die Turkije opgeeft bij haar beroep op Artikel 15 als niet toereikend of oneigenlijk worden beoordeeld door de Secretaris-Generaal? Zo ja, wat is de stap die in dat geval daaruit zal volgen?

Ook zouden de leden van de PvdA-fractie graag horen op welke manier erop wordt toegezien dat Turkije na haar beroep op Artikel 15 niet handelt in strijd met de Artikelen 2, 3, 4 en 7 van het EVRM, die niet van toepassing zijn onder Artikel 15. Kan het kabinet daar een toelichting op geven? Indien Turkije handelt in strijd met Artikelen 2, 3, 4 en 7 van het EVRM, die niet van toepassing zijn onder Artikel 15, wat kunnen daarvan de gevolgen zijn?

Ten slotte horen de leden van de PvdA-fractie graag van het kabinet welke mogelijkheden er bestaan voor overige verdragslanden van het EVRM om in het geval van schendingen van het verdrag door Turkije maatregelen voor te stellen. Wat voor maatregelen zijn er mogelijk in een dergelijke situatie? Is het kabinet bereid zelf, of in overleg met anderen, voorstellen te doen voor een gepaste reactie op de voorgenomen opschorting door Turkije van het EVRM?

Inbreng SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben heel grote zorgen over de ontwikkelingen in Turkije. De mislukte coup is terecht in strenge bewoordingen veroordeeld, maar ook de reactie daarop van de regering-Erdogan moet stevig veroordeeld worden. Dat gebeurt nu onvoldoende. Ook dienen maatregelen genomen te worden, want de rechtsstaat staat in Turkije op dit moment onder immense druk.

De leden van de SP-fractie hebben naar aanleiding van de coup en de buitensporige reactie daarop reeds meerdere series schriftelijke vragen gesteld, over oplopende spanningen in Nederland, over uitleveringen aan Turkije en over toenemende repressie in Turkije. Onderstaande vragen en opmerkingen dienen als aanvulling daarop.

De leden van de SP-fractie vragen de Minister een update te geven over de huidige stand van zaken betreffende alle maatregelen die de regering-Erdogan heeft genomen tegen vermeende coupplanners dan wel sympathisanten van de coup. Kan bevestigd worden dat meer dan 70.000 mensen zijn gearresteerd of ontslagen of anderszins het slachtoffer zijn geworden van maatregelen van de kant van de Turkse autoriteiten? Heeft de Minister de indruk dat al deze mensen gerelateerd zijn aan de mislukte coup?

De leden van de SP-fractie zijn van opvatting dat de door de Turkse regering genomen maatregelen na de coup buitenproportioneel zijn en dat op grote schaal mensenrechten worden geschonden. Kan de Minister aangeven of dat oordeel wordt gedeeld? Indien dat niet het geval is, waarom niet?

Alhoewel vergaande maatregelen na een militaire staatsgreep zeker gerechtvaardigd kunnen zijn, hebben de leden van de SP-fractie de indruk dat de repressie van de regering-Erdogan veel verder gaat en gebruik wordt gemaakt van de ontstane situatie om met tegenstanders van de regering af te rekenen, ook als die in de praktijk niets met de mislukte coup te maken hebben. Daarom vinden deze leden het van belang dat maatregelen worden genomen. Kan de Minister aangeven of maatregelen, door Nederland en in EU-verband, tegen Turkije worden overwogen? Acht de Minister de ontwikkelingen in Turkije dermate zorgwekkend dat overwogen moet worden het EU-toetredingstraject op te schorten? Is daar draagvlak voor? Deelt de Minister de opvatting van de Duitse regering dat er sowieso geen nieuwe hoofdstukken geopend dienen te worden in het toetredingsproces? Zo nee, waarom niet? Kan de Minister verder aangeven welke vorderingen zijn gemaakt in het toetredingstraject sinds de deal over vluchtelingen werd overeengekomen? Kan de Minister, indien hij geen voorstander is van het nemen van maatregelen tegen Turkije, tenminste aangeven onder welke omstandigheden deze wel overwogen zullen worden?

Tenslotte hebben de leden van de SP-fractie nog een aantal vragen over de afgelopen spanningen in eigen land. Op welke wijze heeft het kabinet de afgelopen week contact gehad met vertegenwoordigers van de Turkse regering in Nederland? Is hierbij gesproken over de onrust onder Turkse Nederlanders? Zo ja, welke zaken zijn besproken? Wat is de reactie van de regering op de gewelddadige incidenten? Is duidelijk welke personen of bewegingen hier achter zitten? Zijn er aanwijzingen dat deze personen of organisaties banden hebben met Turkse overheidsorganisaties? Hoeveel gewelddadige incidenten en bedreigingen gericht tegen Turkse Nederlanders zijn er sinds zaterdag 16 juli geregistreerd? Met welke organisaties en vertegenwoordigers van de Turkse gemeenschap in Nederland heeft de regering sinds 16 juli 2016 gesproken? Wat hebben deze gesprekken opgeleverd? Welke afspraken zijn er gemaakt? Zijn er ook organisaties of personen die niet aan deze gesprekken deel wilden nemen? Zo ja welke? Wat zijn de resultaten van de samenwerking tussen de vier Turkse religieuze stromingen en organisaties in Nederland (TRSO's) en de Minister van Sociale Zaken en Integratie? Welke concrete zaken heeft deze samenwerking opgeleverd? Op welke wijze heeft de samenwerking afgelopen week een rol gespeeld bij het verminderen van de spanningen tussen Turkse Nederlanders? Klopt het dat vertegenwoordigers van minimaal één TRSO betrokken zijn geweest bij bedreigingen? Op welke wijze is hier door de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid met de betreffende organisatie over gesproken?

Ook vragen de leden van de SP-fractie op welke wijze de regering motie-Potters/Karabulut (32 824 nr. 96) over integratie niet afhankelijk maken van land van herkomst, uitvoert? Welke stappen zijn inmiddels

gezet? Wat zijn de eerste resultaten hiervan? Op welke wijze voert de regering motie-Karabulut (32 824 nr. 103) over vervolgonderzoek TRSO's in Nederland uit? Welke stappen zijn inmiddels gezet? Wat zijn de eerste resultaten van dit onderzoek? Zijn deze resultaten bij de ontwikkelingen van de afgelopen week betrokken? Op welke wijze voert de regering motie Karabulut/Potters (29 754 nr. 343) over financiering gebedsinstellingen uit? Welke stappen zijn inmiddels gezet? Wat zijn de eerste resultaten hiervan?

Inbreng CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben met behoorlijke verbazing kennis genomen van de antwoorden van de regering op de vragen over de Raad Algemene Zaken. Zij maken graag van de gelegenheid gebruik om een aantal nadere vragen voor te leggen aan de regering over de situatie in Turkije. Zij herhalen dat het nog nooit is voorgekomen dat de mensenrechtensituatie in een (kandidaat)-Lidstaat van de EU zo snel verslechterd is. De concrete acties die daartegenover gezet worden door Nederland en de EU, zijn eigenlijk nogal vrijblijvend van aard. Natuurlijk wordt er ongerustheid uitgesproken, maar in een situatie waarin de hele rechterlijke macht onder rechtstreekse controle gebracht wordt van de politiek in een actie die lang moet zijn voorbereid, waarin meer dan 50.000 mensen ontslagen zijn, op non-actief zijn gezet of gevangen zijn gezet in wat president Erdogan zelf een zuivering noemt, is meer nodig dan het uitspreken van zorgen. Amnesty International spreekt van «a crackdown of exceptional proportions». Deze leden deden een aantal concrete suggesties voor de regering in de huidige omgang met Turkije. Deze suggesties zijn in de ogen van deze leden ook goed uitvoerbaar en zij vragen hierop concrete reacties en het liefst acties.

CPT (European Committee for the Prevention of Torture)

Zo vroegen de leden van de CDA-fractie expliciet «En is de Nederlandse regering bereid om in de Raad van Ministers van de Raad van Europa te pleiten voor een spoedbezoek van het CPT (ex artikel 7, laatste zin van het Europees Verdrag ter voorkoming van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing) aan de mensen die nu gevangen zitten in Turkije?». De leden van de CDA-fractie kunnen zich geen situatie in de Raad van Europa herinneren waarin tienduizenden mensen zijn ontslagen, op non-actief gezet zijn en zijn opgepakt. Het gaat om tienduizenden mensen. De paar beelden die uitlekken geven aanleiding om ernstig te vermoeden dat een aantal van deze mensen niet volgens internationaal recht behandeld wordt. We zien bebloede hoofden, halfnaakte gevangenen en mensen die er totaal versuft uitzien. Familie en advocaten geven aan dat zij geen contact kunnen krijgen met de gevangenen. Dit is bij uitstek de situatie waarvoor het Europees Verdrag ter voorkoming van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing bedoeld is. Ook als een deel van het EVRM niet meer van toepassing is, is dit verdrag wel integraal van toepassing. Een CPT-team kan elke locatie waar mensen gevangen gehouden worden bezoeken en heeft het recht om elke gevangene onder vier ogen te spreken.

De leden van de CDA-fractie dringen er dan ook bij het kabinet op aan om in de Raad van Europa en in de EU ervoor te pleiten dat het CPT een groot team waarnemers met grote spoed naar Turkije stuurt. Is het kabinet daartoe bereid, zo vragen deze leden? Indien het kabinet hiertoe niet bereid is, wat moet er dan nog meer gebeuren, voordat het kabinet de noodzaak van waarnemers bij de gevangenen inziet?

Nederland: het doen van aangifte

De leden van de CDA-fractie begrijpen dat het kabinet mensen die slachtoffer worden van mishandeling, intimidatie en bedreiging oproept om aangifte te doen. De leden van de CDA-fractie vroegen echter om die aangiftes dan ook te behandelen. Deze leden lichten graag toe waarom zij dat vroegen.

Op 1 juni 2014 vond in Almelo een demonstratie plaats tegen het monument voor de slachtoffers van de Armeense genocide. De aanwezigen waren van mening dat er geen sprake was van genocide in 2015. Deze demonstratie werd mede georganiseerd door de Turkse overheid in Nederland. De Diyanet, onderdeel van de Turkse overheid, organiseerde gratis busvervoer en in het vrijdaggebed werd een centrale preek voorgelezen tegen het herdenkingsmonument ter nagedachtenis van de slachtoffers van de Armeense genocide;

De organisatie en publiek scandeerden meerdere keren de leuze «Karabag ermeniye mezar olacak» – vertaald: «Karabach zal het graf van de Armeniër worden» (zie Kamervragen 2013/14, 2969 en 2014/15, 784). Er is aangifte gedaan maar tot op heden heeft het OM geen besluit genomen over deze aangifte. Toch is deze demonstratie als zeer, zeer intimiderend ervaren. Kan het kabinet aangeven waarom er tot op heden geen besluit genomen is? En kan het kabinet aangeven of de aangiftes dit keer wel met prioriteit behandeld zullen worden?

Kan het kabinet aangeven of er al mensen zijn aangehouden na de gebeurtenissen eerder deze week in Nederland, zo vragen de leden van de CDA-fractie.

Turkije als kandidaat-lid van de EU

De leden van de CDA-fractie vinden het onbegrijpelijk dat pas in 2017 geëvalueerd zal worden of Turkije minder pre-toetredingssteun (IPA) zal krijgen. Zij zijn van mening dat more for more en less for less hier echt moet gelden. Aangezien er hier sprake is van het treden van mensenrechten met voeten en dit niet de eerste keer is, dringen zij er bij het kabinet op aan om die evaluatie naar voren te halen en zo spoedig mogelijk over te gaan op het stopzetten van de IPA. Is het kabinet bereid om er bij de EU op aan te dringen de IPA-middelen voor Turkije onmiddellijk te laten evalueren?

De leden van de CDA-fractie deden in het Schriftelijk Overleg over de Raad Algemene Zaken het voorstel dat de Nederlandse regering een brief schrijft aan de Europese Commissie en de Europese Raad met het verzoek op korte termijn te onderzoeken of en hoe het mogelijk en gepast is Turkije de status van kandidaat-lidstaat van de Unie af te nemen? En met het verzoek om lopende dat onderzoek alle onderhandelingen over Turkse toetreding onmiddellijk te onderbreken. Het antwoord op die vraag (vraag 9) was zeer ontwijkend en verwees naar een andere brief. Daarom stellen deze leden deze vraag nogmaals: is de Nederlandse regering bereid om zo'n brief te schrijven?

Verder ontvangen de leden van de CDA-fractie graag een overzicht van gesprekken van de EU met de Turkse regering en met de Turkse bureaucratie over toetreding die gepland staan in de maanden juli, augustus en september. Gaan die gesprekken nu gewoon door alsof er niets aan de hand is, zo vragen de leden van de CDA-fractie aan de regering.

Tot slot

De leden van de CDA-fractie ontvangen graag een toelichting waarom de Minister niet aanwezig is bij de Raad Algemene Zaken en wie Nederland zal vertegenwoordigen. Ook ontvangen de leden graag een spoedige terugkoppeling, inclusief een verslag van het gesprek met de kandidaat-lidstaten en wie daarbij aanwezig was.

Het spreekt vanzelf dat de leden van de CDA-fractie zich aansluiten bij de vragen over de uitvoering van de motie-Karabulut/Potters (32 824, nr. 100) over integratiebeleid.

Een regering, die in haar regeerakkoord het bevorderen van mensenrechten centraal stelt in haar buitenlands beleid (hoofdstuk V) en bij overtredingen die soms slechts een persoon betreffen in staat is een ambassadeur te ontbieden of maatregelen te treffen, dient bij de huidige situatie echt stelling te nemen. Dat geldt voor de Nederlandse regering en voor de Europese Unie. Dit is niet altijd eenvoudig, maar een Nederlandse regering en een Europese Unie die zich baseren op kernwaarden als democratie en mensenrechten, moeten die waarden in deze crisis ook echt centraal stellen bij hun handelen.

Inbreng D66-fractie

Allereerst verwijzen de leden van de fractie van D66 naar hun schriftelijke inbreng voor de Informele Raad Algemene Zaken d.d. 24-25 juli 2016. Een deel van de hier gestelde vragen is nog niet beantwoord en onverminderd actueel. Graag een reactie.

De situatie in Turkije is op vele fronten zorgwekkend. Mensenrechten, rechtstaat, democratie en persvrijheid staan onder grote en toenemende druk. Sinds de mislukte en verwerpelijke coup van vorige week is de situatie in hoog tempo verslechterd. President Erdogan reageert wraakzuchtig en is begonnen met een heksenjacht om zijn politieke tegenstanders uit te schakelen. De noodtoestand is uitgeroepen en de regering heeft serieuze plannen om de doodstraf opnieuw in te voeren. De leden van de fractie van D66 zijn van mening dat dit Turkije geen lid van de Europese Unie kan worden. Wat is het standpunt het kabinet? Is het kabinet bereid er tijdens de RAZ van zondag voor te pleiten de onderhandelingen direct af te breken als Turkije de doodstraf invoert? En als de onderhandelingen toch doorgaan, is het kabinet dan bereid ervoor te pleiten dat het openen van de hoofdstukken over fundamentele rechten, vrijheid, justitie en veiligheid hoe dan ook gesloten blijven? Op welke termijn wil het kabinet de onderhandelingen over toetreding onderbroken zien? Is het kabinet bereid er tevens voor te pleiten per direct te stoppen met de pre-accessiegelden voor Turkije?

De ontstane situatie maakt duidelijk dat de in de vluchtelingendeal tussen Turkije en de EU gemaakte koppeling tussen het vluchtelingenvraagstuk en de Europese toetreding niet goed is geweest. De leden van de fractie van D66 hebben hier herhaaldelijk op gewezen en het lijkt er opnieuw op dat de EU door de vluchtelingendeal niet afdoende scherp kan en wil reageren. Ziet het kabinet dit ook zo? Is het kabinet bereid er voor te pleiten de vluchtelingendeal terug te brengen tot enkel en alleen financiële steun van de EU voor de opvang van de Syrische vluchtelingen in Turkije? En dus zowel de versnelde toetreding en visumliberalisatie uit de deal te halen?

Analyse van de voortgangsrapporten laat namelijk zien dat de Europese Commissie op verschillende wijzen marchandeert met de 72 criteria voor visumliberalisatie. Te veel eisen worden ingewilligd zonder dat dit op basis van reële resultaten te rechtvaardigen is. De leden van de fractie van D66 zullen deze door hen gedane analyse aan het kabinet voorleggen. Is het kabinet bereid vervolgens hierop te reageren in het licht van de motie-Verhoeven/Klaver over niet marchanderen met criteria voor visumliberalisatie? Is het kabinet bereid ervoor te pleiten de onderhandelingen over versnelde visumliberalisatie te stoppen?